



NEMZETI  
KÖZSZOLGÁLATI  
EGYETEM  
LUDOVIKA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI  
TANULMÁNYOK KAR  
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

# OPUSCULA CIVILIA

**Papp Tekla**

*Válasz a „Szerződések tipizálása –  
atipikus szerződések” című MTA-doktori  
értekezés bírálataira*

## Papp Tekla<sup>1</sup>

### Válasz a „Szerződések tipizálása – atipikus szerződések” című MTA-doktori értekezés bírálataira

„Thought is biographical. For behind every great work lies the person, in all complexity and contradiction.”<sup>2</sup>

„Szerződések tipizálása – atipikus szerződések” című munkánk a XXI. század eleji magyar szerződési jogról készített pillanatfelvétel: egy adott gazdasági és társadalmi közeg szerződéseinek a szerződéstípusok perspektívájából kidolgozott, jogdogmatikai és joggyakorlati alapokon nyugvó, koherens rendszer kialakítására alkalmas értelmezési koordinátáit adja meg egyrészt generális szinten (valamennyi szerződéstípus befogadását lehetővé tevő szisztéma révén), másrészt különleges szinten (az atipikus szerződések csoportjának sok szempontú elemzésével), harmadrészt speciális szinten (a timeshare-modellek értékelésével és a timesharing-szerződés statikájának és dinamikájának analizésével).

Változó világunkban jól észlelhetően minden halad az összetettebb, bonyolultabb és differenciáltabb formációk<sup>3</sup> felé: egyszerre van(nak) jelen globális<sup>4</sup> és fragmentált világrendszer(ek),<sup>5</sup> univerzális és partikuláris szabályozások.<sup>6</sup> A jog (és így a magánjog) organikus fejlődéséhez tartozik a jog mögött meghúzódó érdekekre és szükségletekre reflektálás, a társadalmi és gazdasági viszonyok változásának lekövetése, ehhez pedig a szerződési jog sokféle változatos lehetőséget kínál.<sup>7</sup>

A szerződési jog komplexitását és flexibilitását, valamint a különféle társadalmi, gazdasági és technikai-technológiai igények kielégítésére való alkalmasságát számos olyan elmélet (megközelítés) jelzi, amelyek a szerződések új szempontú feldolgozását kínálják. A teljesség igénye nélkül felvillantva néhány ide tartozó teóriát:

- a szerződések áttekintése alkotmányos és emberi jogi megközelítésből;<sup>8</sup>

---

<sup>1</sup> Tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék.

<sup>2</sup> Grant Gilmore: *The Death of Contract*. Ohio State University, Columbus, 1995. XI.

<sup>3</sup> Hugh Belae et alii: *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Hart Publishing, Oxford – London – New York – New Delhi – Sydney, 2019. 23.: „... multiplicity of actors and of contracts is an increasing phenomenon in our digitalised society. Complexity is everywhere.”

<sup>4</sup> Lásd például: Szalavetz Andrea: Digitális átalakulás és a feldolgozóipari értékláncok új szereplői. *Külgazdaság*, (2021), 1-2. 137-149.

<sup>5</sup> Ld. pl.: Vakhal Péter: Magyar kis- és középvállalkozások a globális értékláncokban. *Külgazdaság*, (2020), 5-6. 30-59.

<sup>6</sup> Ld. pl.: Zódi Zsolt: A robottanácsadók jogi problémái: hogyan szabályozzuk a robotokat? *Állam- és Jogtudomány*, (2020), 4. 108-128.

<sup>7</sup> Gilmore i. m. (2. lj.) 7.: „... contract – as abstract relationship – law acted as a residual category, its content determined mainly what law did in other respects affecting economic behavior.”

<sup>8</sup> Christian von Bar: *Contract Law and Human Dignity*. Second Ole Lando Memorial Lecture, (2020), 9., [https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user\\_upload/p\\_eli/News\\_page/2020/Second\\_Ole\\_Lando\\_Memorial\\_Lecture\\_September\\_2020\\_Christian\\_von\\_Bar.pdf](https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/News_page/2020/Second_Ole_Lando_Memorial_Lecture_September_2020_Christian_von_Bar.pdf) (2020. 10. 05.); Beale et alii i. m. (3. lj.) 14-17.; Thomas Gutmann: Some Preliminary Remarks on a Liberal Theory of Contract. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2. 39-55.

- ebből levezetve a magán- és családi étellel kapcsolatos kontraktusokat (*intimate contracts*);<sup>9</sup>
  - a szerződési jogi és tulajdonjogi eszmék összekapcsolása révén, létező szerződések sajátos jellegzetességeinek feltárása;<sup>10</sup>
  - a „digitális szerződéstípus” kifejezés tartalommal való megtöltése;<sup>11</sup>
  - szerződések különböző jellegű összekapcsolódásának (komplex kontraktusok) minősítése.<sup>12</sup>
- Ebből a perspektívából nézve disszertációnk a hagyományokból induló új viszonyulást és terminológiát, valamint összetett szemléletet kínáló, rendszerező jellegű munka. „*Theory is important. Theory helps us understand our world, stimulates additional hypotheses, and offers a framework for less theoretical thinking.*”<sup>13</sup>

A doktori mű elkészítése során alkalmaztunk interdiszciplináris, jogösszehasonlító, történeti, logikai, nyelvtani és dogmatikai módszereket, végeztünk extrapolálást, teleologikus interpretációt, fogalomalkotást és fogalomhasználatot, jogszabály- és joggyakorlatelemzést, értelmezést, rendszerezést, összevetést és elkülönítést, megfogalmaztunk *de lege lata* és *de lege ferenda* gondolatokat. Kutatásunk részét képezte nemcsak a nyomtatott formában elérhető joganyagok feldolgozása, hanem az elektronikus adatbázisok használata is. Sor került primer adatgyűjtésre kérdőíves felmérés keretében: 2018 áprilisa és júniusa között a Kúria 9 polgári ügyszakos bírójának 7 vett részt a felmérésben. Az ügyvédi hivatásrend körében nem végeztünk sem adatgyűjtést, sem kérdőíves feltárást,<sup>14</sup> elismerve azt, hogy a gondolat felmerült bennünk, azonban elvetettük: egyrészt a Fuglinszky Ádám által is megállapítottak miatt (ez többszemélyes és többéves kutatási projektet<sup>15</sup> igényelne az adminisztratív és anyagi feltételek biztosítása mellett is), másrészt a felhasznált rengeteg bírósági döntésből<sup>16</sup> és saját tapasztalatunkból (lévén szintén az ügyvédi kamara tagja) azt szűrtük le, hogy a szerződészerkesztő ügyvédek többsége (tisztelet a kivételnek) ügyfeleik megállapodásának elkészítésekor nem a szerződés tipizálására és nem az atipikus szerződések korrekt felismerésére és kezelésére helyezi a hangsúlyt.

Saját többdimenziós szerződési klasszifikációnk kiindulópontjának (a szerződéstipizálások alapvonásai bemutatásának) szántuk csak a hagyományosan elfogadott szerződési kategóriák

<sup>9</sup> Hugh Collins: The Vanishing Freedom to Choose a Contractual Partner. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2. 71-88.; Hanoch Dagan *Intimate Contracts and Choice Theory* című, a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása és ahhoz kiadott tanulmánya: „Intimate contracts include not only agreements between intimate partners – either spouses or cohabitants – but also voluntary undertakings which involve only the legal rights or obligations that apply to intimate partners absent such an opt out; premarital agreement, marital agreement, separation agreement and cohabitation agreement.” Kézirat, 1., 9.

<sup>10</sup> Jan Felix Hoffmann: Contract Law Theory and the Concept of 'Ownership'. *European Review of Contract Law*, (2021), 2. 142-156.: különösen az ingatlanbérlet, a lízing, a licencszerződés és a trust kapcsán.

<sup>11</sup> Matthias Wendland: Sonderprivatrecht für Digitale Güter, Die neue Europäische Digitale Inhalte Richtlinie als Baustein eines Digitalen Vertragsrechts für Europa. *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, (2019), 2. 191-230.; Lorenz Kähler: Contract-Management Duties as a New Regulatory Device. *Law and Contemporary Problems*, (2013) 2. 89-103.; Beale et alii i. m. (3. lj.) 20.; Giorgio Resta: Personal identity and European contract law című, a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása.

<sup>12</sup> Marc Amstutz: Contract Collisions: an Evolutionary Perspective on Contractual Network. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2., 169-189.; Beale et alii i. m. (3. lj.) 24.

<sup>13</sup> Gilmore i. m. (2. lj.) 7.: Robert A. Hillmannt idézve.

<sup>14</sup> Fuglinszky Ádám észrevétele és kérdése az alkalmazott módszertan kapcsán, 2.

<sup>15</sup> Fuglinszky Ádám által használt kifejezés, *law in action* a projekt elnevezése is lehetne, melynek keretében feltérképezhetőek lennének az ügyvédi gyakorlat szerződéses megoldásai és azon tények, motivációk is, hogy mely szerződéses kötelemekből lett jogvita és miért.

<sup>16</sup> Lásd: MTA-doktori disszertáció 285-301.

felvillantását. Először a külföldi jogrendszerek általánossá vált szerződés csoportosításait az európai jogcsaládok (common law, romanista és germán) sorrendjében ismertettük. Elismerve azt, hogy napjainkra a jogcsaládok felbomlóban vannak:<sup>17</sup> a jogcsalád mérvadó képviselőjének szerződési joga már nem automatikus mintaadó a jogcsalád többi tagjának szerződési rendszere számára, azonban a nóvum jelleg éppen az eltérésben, a jogcsaládon belüli divergenciában érhető tetten. A magyar szerződési jog szempontjából a poszt szocialista országok szerződéseket rendszerező szempontjait is fontosnak tartottuk megvizsgálni: a közös történelmi, társadalmi és gazdasági „kitérő” közös szerződéstípusokhoz vezet-e. A hagyományosan elfogadott európai szerződési klasszifikációk feldolgozásának kiegyensúlyozatlanságát az adja, hogy nem minden ország kapcsán értünk hozzá általunk értett nyelveken a szakirodalomhoz, és amelyeknél hozzájutottunk megfelelő színvonalú szakanyagokhoz, azoknál a materiák időbelisége, mennyisége és mélysége eltérő volt. Az európai jogokban tetten érhető jogügylet- és szerződéstípus-csoportosításokkal párhuzamba vontuk a magyar magánjogi szakirodalom kategorizálásait, majd az atipikus szerződéseket is befogadó kontraktuális csoportosítások ismertetésénél az előző metodikához hasonlóan jártunk el. Sem az A) részben, „A szerződések típusizálása”, sem a B) részben, „Atipikus szerződések – Total plan” nem tértünk ki más kontinensek magánjogára (például Kína,<sup>18</sup> Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália),<sup>19</sup> az első rész fókuszja az európai szerződéskategorizálásokra irányul, megtartva a tartalmi és logikai koherenciát, anélkül, hogy különböző magánjogi szerződési rendszerek eltérő fejlődésének és különböző jellemzőinek bemutatása<sup>20</sup> messzire vinné optikánkat és szétfeszítené a mű struktúráját;<sup>21</sup> a második rész a szerződés-kategorizálásunk egyetlen csoportjának, az atipikus szerződéseknek a magyar magánjogi összefoglalása. Viszont a C) részben („A timeshare és a timesharing-szerződés”) globálisan is értékeltük a vizsgált jogintézményt, egyrészt a timeshare mint (gazdasági, jogi, informatikai etc.) világjelenség okán, másrészt a kontinenseken átívelő jogi problémák és megoldásaik/megoldási kísérleteik folytán.<sup>22</sup>

Igaza van Fuglinszky Ádámnak<sup>23</sup> abban, hogy az A) rész III. és IV. fejezetbeli szerződéstípusizálási rendszerek ismertetését követő szintetizáló következtetések nem mélyelemzések, csak elemzések: megállapításaink megfogalmazásakor jogösszehasonlító összevetésre szorítkoztunk, nem vizsgáltuk a jogon túli (gazdasági, társadalmi, technikai-technológiai), a jogpolitikai és a jogtörténeti okokat. Azért tettünk így, mert neves és tekintélyes – holt és élő – elődök (lásd 20. lábjegyzet) ezt monografikusan, a hiányolt szempontok mentén is feldolgozták; továbbá valamennyi vizsgált külföldi szerződés csoportosítás miéértjének felkutatása, analizálása és megírása egy újabb doktori mű

<sup>17</sup> Thomas Kadner Graziano – Bóka János: *Összehasonlító szerződési jog*. Complex, Budapest, 2010. 36.

<sup>18</sup> Kuriózumként felvillantva az MTA-doktori disszertáció 209. lábjegyzetében, 33.

<sup>19</sup> Sándor István kérdése, 3.

<sup>20</sup> Ennek megkerülhetetlen támpontjaiként szolgáló művek: Eörsi Gyula: *Összehasonlító polgári jog (Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. 633.; Vékás Lajos: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977. 156.; Földi András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*. ELTE Eötvös, Budapest, 2016. 673.; Hamza Gábor: *Jogösszehasonlítás és antikvitás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985. 362.*; Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 362.

<sup>21</sup> Amellett, hogy az EU joga folytán az európai szerződési tér is kihívásokkal teli, lásd: Armin von Bogdandy: *A nemzeti jogtudomány az európai jogi térségben: kiáltvány*. In Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. HVG-ORC, Budapest, 2015. 811-823.

<sup>22</sup> Lásd: MTA-doktori disszertáció C) I., II. és V. fejezetek.

<sup>23</sup> Fuglinszky Ádám észrevétele, 4.

elkészítését jelenthetné (ugyancsak a magyar szerződéstípusok-történet esetén);<sup>24</sup> valamint a részleteiben minél kevésbé ismert politikai-gazdasági-társadalmi-jogi rendszerek ok-okozati összefüggéseinek néhány jogintézményre koncentrált feltárása veszélyeket hordoz magában;<sup>25</sup> ezen kívül úgy látjuk, hogy univerzális megközelítési szempont (a szerződés alanyai tekintetében) még csak található a jogrendszerek szerződéstípusokra tagolásainál, azonban univerzális következtetések (azonos szerződés-halmazok) nem; és végül többségében az ezredforduló környéki és utáni külföldi szakirodalmat vettük alapul, mert a XXI. századi szerződési keretrendszerekhez viszonyítva (pillanatfelvétel és bevezető alapozás a paradigmaváltáshoz) építettük fel a saját kontraktus-rendszerezésünket, mintegy az „olvasztótégely” jellegét hangsúlyozandó.

\*

Szerződéstípusok rendszerünk alapstruktúrájának egyik kategorizálása a magánjogi és a közjogi kontraktusok közötti különbségtétel.<sup>26</sup> MTA-doktori disszertációnk 34-37. oldalain ismertetjük a közjog – magánjog dualitás megítélését, oda-vissza lengő ingaként valamennyi magyar szakirodalmi és joggyakorlati megközelítés (ingaállapot) létezik: elválasztás (egyik végpont), komplexitás (középpont)<sup>27</sup> és kibékítés/összevonás/átfedés (másik végpont). Véleményünk szerint ebben az eldöntetlen jogágakbeli viszonyulásban, viszonyításban – többek között<sup>28</sup> – megkerülhetetlen a közigazgatási szerződés megítélésének, minősítésének és besorolásának problematikája. Míg az angol common law ezt a szerződési jogi elhatárolást és a közigazgatási szerződés fogalomkörét nem ismeri, addig a német, a francia, a holland, az osztrák és a lengyel jogrendszer szigorúan megkülönbözteti a köz- és magánjogot és tartalommal tölti meg a közigazgatási szerződés kategóriáját.<sup>29</sup>

A magyar közjogi és magánjogi szakirodalmi álláspontok a közigazgatási szerződés kapcsán távol esnek egymástól, és a kérdés tisztázását nehezíti még a közjogi nézetek heterogenitása és megosztottsága. A magyar bírói gyakorlat alapvetően közjogi jogszabályokra,<sup>30</sup>

---

<sup>24</sup> Fuglinszky Ádám alkérdésére (4.) válaszolva: Szladits Károly „az atipikus szerződéseket vagy egy alaptípus különös fájának (pl.: zsidó szerződés), vagy a típusoktól elütő ügyleteknek (pl.: tarifaszerződés) tekintette.” Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015. 33.

<sup>25</sup> Objektivitás megteremtésének nehézsége, csörlátás, erőltetett magyarázatok, szubjektív interpretáció dominánssá válása etc.

<sup>26</sup> Vörös Imre kérdése az elválasztásra és a vagyonekezelési szerződésre vonatkozóan, 4.; Fuglinszky Ádám kérdése a vegyes jogági megállapodások árnyalásáról és a Verwaltungsprivatrechtet érintően, 6.; Sándor István a MTA-doktori disszertáció megállapításaival való egyetértése, 4.

<sup>27</sup> Ld.: szerződések közjogiasodása és a közjog szerződése.

<sup>28</sup> Meglátásunk szerint hasonlóan komplikált a közjogi jogi személy jogintézménye; lásd: Papp Tekla: A közjogi jogi személyről. In Landi Balázs – Koltay András – Menyhárd Attila (szerk.): *Lábady Tamás emlékkönyv*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 197-206.

<sup>29</sup> Beale et alii i. m. (3. l.) 189-199.; Johannes Oehlboeck – Immanuel Gerstner: *The Austrian legal system: a brief overview*. <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Austria.html>. (2021. 01. 12.); Zbigniew Radvanski (szerk.): *Green paper an optimal vision of the Civil Code of the Republic of Poland*. Ministry of Justice, 2006. <https://www.ejcl.org/112/greenbookfinal-2.pdf>. (2021. 01. 12.); Alan W. Mewett: The theory of government contracts. *McGill Law Journal*, (1959), 4. 222-246.; Várhomoki-Molnár Márta: A közigazgatás szerződéseinek típusai az Európai Unióban és Franciaországban. In *Jogi tanulmányok*, ELTE ÁJTK doktori iskoláinak III. konferenciája, ELTE, Budapest, 2012. 423-435.

<sup>30</sup> 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról és ágazati jogi normák; BDT2021. 4335.: Önkormányzatok közötti, területrez átadásáról szóló megállapodás nem minősül közigazgatási szerződésnek, ha azt a szerződés megkötésekor hatályos jogszabályok nem minősítették annak és nem közfeladat ellátására kötötték, ezért az e szerződésből eredő jogviták elbírálása nem közigazgatási, hanem polgári bíróság hatáskörébe tartozik. Nem érinti

alkotmánybírósági határozatokra,<sup>31</sup> valamint korábbi kúriai ítéletekre<sup>32</sup> támaszkodva manőverez a közigazgatás kontraktusaiból származó jogviták eldöntésénél, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (Ptk.) a szubszidiaritás elve<sup>33</sup> alapján alkalmazva. A vonatkozó judikatúra kapcsán két megállapítás egyértelműen tehető: a bírói döntésekben nincs nyoma szakirodalom segítségével hívásának, és expressis verbis elfogadják a vegyes jogági jellegű szerződések létezését.<sup>34</sup>

Ha a MTA-doktori disszertációban feldolgozott vegyes jogági kontraktusokat elhelyezzük egy skálán, akkor véleményünk szerint a közbeszerzési, a közszolgáltatási és a támogatási szerződések valahol a skála középpontján találhatóak, a „túlsúlyos” közjogi normaanyag miatt.<sup>35</sup> Az általunk nem említett vagyonekezelési szerződést a közjogi szabályozás dominanciája mellett, éppen a közvetett tárgyának (nemzeti vagyon) közjogi kötöttsége okán a vegyes jogági kontraktusok között a skála középpontja és a közjogi végpont között felfütra tesszük.<sup>36</sup> A sor folytatható még például a közraktári szerződéssel,<sup>37</sup> amelyet nem érint közjogi szabályok tömkelege, ezért, és alaptípusa sajátos letétként való kezelése okán, a skála középpontja és a magánjogi végpont közé tesszük.

A munkánkban a közigazgatási szerződés kapcsán részletezett anomáliák megoldása vagy erre való világos és határozott törekvés az anyagunk lezárása óta eltelt 3 évben sem körvonalazható, azonban a közjogi megállapodások köre csak bővül.<sup>38</sup> Megállapításainkat, Harmathy Attila időtálló véleményével<sup>39</sup> való egyezésünket és következtetéseinket, nemcsak a MTA-doktori disszertációban kifejtettükre, hanem a fentiekre tekintettel is fenntartjuk.

Fuglinszky Ádámiban a Verwaltungsprivatrecht alternatív magánjogként való magyarországi adaptálásával kapcsolatban felmerült kérdéseken és gondolatokon mi is vívódtunk, és nemcsak a közigazgatási szerződéshez kapcsolódó, hanem a közjogi jogi személy tematikájú kutatásaink vonatkozásában (lásd 25. lábjegyzet) is arra jutottunk, hogy ez lenne a „rengetegből kivezető

---

a szerződés minősítését az sem, ha megkötését követően hatályba lépő jogszabály területész átadása esetén közigazgatási szerződés megkötését írja elő.

<sup>31</sup> 3385/2018. (XII. 14.) AB határozat; 10/2019. (III. 22.) AB határozat.

<sup>32</sup> BDT2021. 4327., EBH2010. 2237. és BH2019. 227.

<sup>33</sup> BH2021. 140.: felsőoktatási hallgatói képzési szerződés kapcsán.

<sup>34</sup> BH2020. 381.; BDT2021. 4327.

<sup>35</sup> Papp Tekla: A közbeszerzési szerződés tipizálása. *Közbeszerzési Értesítő Plusz*, (2020), 2. 47-58.; Papp Tekla: A támogatási szerződés. In Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015. 550-561.; Auer Ádám: *A közszolgáltatási szerződés*. In Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015. 530-549.

<sup>36</sup> A vagyonekezelési szerződésről részletesen lásd: Dúl János: A vagyonekezelési szerződés fogalmáról. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, (2019), 4. 46-79.

<sup>37</sup> Harsányi Gyöngyi: A logisztika és a kereskedelmi jog intézményeinek kapcsolódási pontjai a közraktározási jogviszony körében. *Jogtudományi Közlöny*, (2013), 4. 203-208.; Kovács László: Néhány változás a letéti szerződések szabályozásában. *Céghírnök*, (2018), 3. 4-5.; 1996. évi XLVIII. törvény a közraktározásról III. fejezet.

<sup>38</sup> Például a 2020. évi XXIV. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról 15/J. § (2) A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala és a videómegosztóplatform-szolgáltatók szakmai önszabályozó szervezeteivel kötött együttműködési megállapodás közigazgatási szerződés.

<sup>39</sup> „... nem látjuk szükségesnek önálló jogi kategória (közigazgatási szerződés) megalkotását, nem tartjuk indokoltnak minden vagyoni elemmel rendelkező jogviszonynak a polgári jogba való vonását, de azt sem, hogy az államigazgatási jogi vonatkozások miatt eltűnjének a polgári jogi jellegű elemek. ... Nézetünk szerint az olyan megoldások szolgálják a leginkább a gyakorlati igényeket, amelyek mérlegelik az adott esetcsoportban jelen levő államigazgatási és polgári jogi jellegű elemek súlyát és szerepét, és ennek megfelelően adnak több vagy kevesebb teret az egyes jogágakba tartozó szabályoknak.” Harmathy Attila: *Szerződés, közigazgatás, gazdaságirányítás*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983. 195

ösvény”. Az „ösvény kitaposása” azonban újabb és többéves kutatást igényel, és ehhez több mint 1000 oldalas német szakanyagok<sup>40</sup> adnak mankókat.

x

Szerződéstipizálási rendszerünk alapstruktúráját a magánjogi szerződéseken belül kötelmi jogi és nem kötelmi jogi szerződésekre bontottuk tovább. A nem kötelmi jogi szerződések között a társasági szerződésre és a családjogi szerződésekre tértünk ki, utalva a nem tisztán magánjogi jellegű jogágak (agrárjog és munkajog) szerződési tendenciáira is. Az alkategória elnevezése, akceptálva Sándor István észrevételét,<sup>41</sup> átgondolható. Annyiban érezzük a nem kötelmi jogi szerződés kifejezést pontosabbnak, hogy mind a társasági szerződés, mind a családjogi szerződések vonatkozásában a szakirodalom<sup>42</sup> döntően így kezeli ezeket, továbbá a szerződések közös szabályai (létesítés, érvényesség, hatályosság, teljesítés, szerződésszegés, megszűnés) alkalmazásának alig jut szerep.<sup>43</sup>

Az agrárjogi szakirodalomban feltűnő önálló jogági szerződési kategória, és a munkajogi szakirodalmi álláspontokban<sup>44</sup> megjelenő Ptk.-ba illesztés igényeit „akkor látjuk megalapozottnak, hogyha a szerződés statikus és dinamikus jellemzőiben túlnyomórészt eltérést (nemcsak egy-két kritériumban), illetve egyezőséget mutatnak a Ptk. Hatodik Könyvében szabályozott egyes szerződésekhez képest”<sup>45</sup> konklúzióban azt kívántuk hangsúlyozni, hogy a „sokféle átmenetet nem szükséges és nem is célszerű kodifikálni”.<sup>46</sup>

x

Szerződéstipizálási rendszerünk alapstruktúrájában a kötelmi szerződéseken belüli további tagolás a nevesített és nevesítetlen kontraktusokra történt, a nevesített alcsoporton belül tipikus

---

<sup>40</sup> Pl. Ulrich Stelkens: *Zur Privatrechtsbindung der Verwaltung, deren Reichweite und Konsequenzen*, Schriften zum Öffentlichen Recht, Band 994, Duncker & Humblot, Berlin, 2020. 1321.

<sup>41</sup> 4.: nem kötelmi helyett kötelmi jogon kívüli.

<sup>42</sup> Novotni Zoltán: A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze. *Jogtudományi Közlöny*, (1989), 2. 65-73.; Miskolczi-Bodnár Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-ban szabályozott szerződésekhez képest. *Gazdaság és Jog*, (2001) 7-8. 27-37.; Papp Tekla (szerk.): *Társasági jog*. Lectum, Budapest, 2011. 54-106.; Dúl János et alii (szerk.): *Társasági jogi lexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019. 266-268.; Holger Fleischer – Konstantin Horn: Berühmte Gesellschaftsverträge unter dem Brennglas: Das Standard Oil Trust Agreement von 1882. *Research Paper Series*, No. 19/12. 508-543.; Fazekas Zoltán József: A társasági szerződés, mint szerződés. *Iustum Aequum Salutare*, (2020), 3., 63-105.; Barzó Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium, Budapest, 2017. 63-67., 178-203.; Dagan i. m. (9. lj.) 14., 15., 21.; C. Gonzales Beilfuss: *Agreements in European Family Law – the findings, theoretical assessments and proposals of the commission on European Family Law (CEFL)* című a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása: „matrimonial property agreements should be distinguished from other contracts (context: emotional dependency and trust, influence of other family members, constantly changing circumstances etc.)”; Földi i. m. (20. lj.) 458.: „a szerződés nemcsak a kötelmi joghoz tartozó fogalom.”

<sup>43</sup> MTA-doktori disszertáció 46-48.

<sup>44</sup> Ugyanakkor vannak nagyon innovatív szerződési jogi elemzések is a munkajogi szakirodalomban, ld.: relational contract theory. Kiss György: *A foglalkoztatás rugalmassága és a munkavállalói jogállás védelme (Egy lehetséges megközelítés a munkajogviszony tartalmának vizsgálatához)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2020.

<sup>45</sup> MTA-doktori disszertáció 48-49.

<sup>46</sup> Fuglinszky Ádám kapcsolódó kérdése, kijelentése, 7.

és atipikus szerződéseket megkülönböztetve. A szerződési szabadság<sup>47</sup> elvébe tartozó szerződési tartalomalkítás szabadságának keretében érvényesül a típuszabadság.<sup>48</sup> Ennek kapcsán lényeges kérdés: mi a tipikus szerződés a magyar magánjogban, amihez képest minősíthető egy másik megállapodás atipikusnak?<sup>49</sup> Sándor István bírálatában<sup>50</sup> az ókori görög jogtól indulva a római jogi szerződési rendszer változásain, a középkori glosszátorok munkáján és a természetjogászok tevékenységén keresztül eljutva Szladits Károly gondolataiig, magabiztosan foglalja össze a szerződéstípusok kialakulását és fejlődésük alakulását,<sup>51</sup> leszűrve a tipikusság támpontjait:<sup>52</sup> a szabályozás helye (Ptk.), a mindennapi életben előforduló gyakoriság és a római jogi hagyományok (szolgáltatás jellege: dare, facere, praestare, és a visszterhesség megléte) alapján való intézményesülés. Ahhoz, hogy eldönthessük, terhel-e bennünket mulasztás a tipikus szerződési kategória nem kellő részletességű körülírása kapcsán, még egyszer végeztünk egy kutatást a II. világháború utáni kapcsolódó szakirodalomban, ami a következő eredményre vezetett:

- már a régi Ptk. hatályba lépése előtt a szabályozás döntő szempont volt: amikre „tüzetesebb szabályozás alakult ki”;<sup>53</sup>
- a Ptk. a tipikus szerződések kerete, helye;<sup>54</sup>
- a római jogi hagyományokon intézményesült kontraktusok a tipikusak;<sup>55</sup>

---

<sup>47</sup> BDT2021. 4298.: „A felek szabadon dönthetik el, hogy akarnak-e szerződést kötni, és kivel, milyen típusú, illetve tartalmú megállapodást kötnek. Ez a szabadságuk bírói ítélettel és általános jelleggel nem korlátozható.”

<sup>48</sup> A szerződéstípusok fejlődésének történetére lásd Vékás Lajos alapvető és megkerülhetetlen munkáját (A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai). Vékás Lajos: A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban. In Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Ptk. első 5 éve*. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019. 23-34. 24-25.

<sup>49</sup> Sándor István kérdése, 4.

<sup>50</sup> 5-6.

<sup>51</sup> Ehhez lásd még: Marton Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve, Institúciók*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1963.; Eörsi (1975) i. m. (20. lj.) 232-233., 312.; Brósz Róbert – Pólay Elemér: *Római jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.; Molnár Imre – Jakab Éva: *Római jog*. Leges, Szeged, 2004.; Földi András – Hamza Gábor: *A római jog története és institúciói*. Oktatási Hivatal, Budapest, 2020.; Hamza Gábor: A magyar magánjog (polgári jog) kodifikációja és a római jogi hagyomány. In Lamm Vanda – Sajó András (szerk.): *Studia in honorem Lajos Vékás*, HVG-ORAC, Budapest, 2019. 130-138.

<sup>52</sup> 6-8.

<sup>53</sup> Nizsalovszky Endre – Kauser Lipót: *Polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1955. 3.

<sup>54</sup> Világhy Miklós – Eörsi Gyula: *Magyar polgári jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1965. 9.; Eörsi Gyula et alii: *Kötelmi jog, Különös rész (Egyes szerződésfajták)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991. 6.; Novotni Zoltán (szerk.): *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Miskolc, 1992. 8.; Novotni Zoltán (szerk.): *Egyes szerződések és az értékpapírok joga I*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1993. 9.; Bíró György (szerk.): *Szerződési alaptípusok*. Novotni Kiadó, Miskolc, 1998. 13.; Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. HVG-ORAC, Budapest, 2003. 15.; Sándor István (szerk.): *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*. Patrocinium, Budapest, 2011. 15.; Fuglinszky Ádám – Tókey Balázs: *Szerződési jog, Különös rész*. ELTE Eötvös, Budapest, 2018. 28.; Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 1386.: „a tipikus élethelyzeteket szem előtt tartva”; Eörsi Gyula: A gazdaságirányítás reformja és a polgári jog. In Verebics János (szerk.): *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 187-210. 192.: „A Ptk. nem rovargyűjtemény, amelyben gombostűre kell szúrni, meg kell határozni lehetőleg az összes rovarfajtát, különösen a csodabogarakat. Azt is lehetne mondani, hogy a Ptk. a rovargyűjtemény ellentéte: csak a legközönségesebb, leggyakoribb, legtípusosabb szerződésfajtákat leltározza, a jogilag legalapvetőbbeket és a gyakorlatban legfontosabbakat, és ezeket nem túlságosan részletekbe menően.”

<sup>55</sup> Csalótzky György (sorozatszerk.): *Szerződések a népgazdaságban*. Tanulmánykötet 16., Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványai. Budapest, 1986., 21., 34.; Nocht Tibor – Kovács Bálint – Nemessányi Zoltán: *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2008. 13.



- Sándor István bírálatában megadott szempontok szintetizálása;<sup>56</sup> MTA-doktori disszertációnkban is ez utóbbi megközelítés jelenik meg.<sup>57</sup> Így a tipikus szerződések kategorizálásánál éppen addig jutottunk el, amíg mások is, még ha nem is erre a szerződésfajtára koncentráltunk. A tipikus szerződések csoportjának további vizsgálata nagyon konzekvensen rögzített és betartott kutatási módszerek mentén egy másik több résztvevős, hatalmas kutatási projekt lehet.<sup>58</sup> A bírói gyakorlat – ahogy erre a MTA-doktori munkánkban is kitértünk<sup>59</sup> – a Ptk.-beli kontraktusokat tekinti tipikusnak, ezek a magyar judikatúra viszonyulási pontjai.<sup>60</sup>

A tipikus—atipikus dichotómia értelmezési tartománya (kodifikációs, tartalmi, univerzális támpontok)<sup>61</sup> közül az első kettőre térünk ki munkánkban,<sup>62</sup> univerzális szempontokat nem sikerült azonosítanunk.<sup>63</sup>

„A jogtételnek van két ellensége. Az egyik csak bosszantja a jogászt, de a másik halálos és üdvös. A bosszantó ellenség a rendkívüli, atipikus tényállás, amely az élet felleltározhatatlan sokszínűségéből adódik, és a summum ius, summa iniuria méltatlankodását váltja ki, mert ha egy tipikus tényállásra szabott jogszabályt egy atipikus tényállásra alkalmaznak, furcsa eredmény állhat elő.... Csakhogy a változás nem egyszer éppen abban nyilvánul meg, hogy egyszerre elszaporodnak az addig elszórtan jelentkezett atipikus tényállások, a véletlenszerű előfordulásból törvényszerű lesz. A jogászok kezdetben az atipikus tényálláson csóválják a fejüket, később már a túlhaladott jogszabályon. A rendkívüli, atipikus tényálláshoz való eseti adaptáció alig észrevehetően megy át a változásokhoz való állandó adaptációba...”<sup>64</sup> Eörsi Gyula ezen meglátását és Vékás Lajos szerződéstípusok fejlődését (a funkcióváltások okait is feltárva) analizáló következtetéseit<sup>65</sup> figyelembe véve azonosítottunk be egy típusváltási tendenciát: a de facto innominát szerződésfajtaktól indulva a nevesített tipikus szerződés csoport irányába.<sup>66</sup> Az ideális,<sup>67</sup> organikus szerződésfajta-evolúció ez lenne,<sup>68</sup> azonban ahogy azt Sándor István is bírálatában<sup>69</sup> – velünk egyezően –,<sup>70</sup> a bizalmi vagyonekezelési szerződést példának hozva, megállapítja a szerves fejlődés hiányát. Új szerződéstípus megjelenéséhez a gazdasági-társadalmi-technológiai etc. viszonyok megváltozásán túl az is szükségeltetik, hogy az éppen rendelkezésre álló, tipikus szerződési

---

<sup>56</sup> Vékás (1977) i. m. (20. lj.) 20., 21., 25., 31., 33-34., 62., 73-76., 82.; Eörsi Gyula: *Kötelmi jog, Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987. 43-44.; Vékás Lajos: *Szerződési jog, Általános rész*. ELTE Eötvös, Budapest, 2016. 34.; Papp (2015) i. m. (24. lj.) 29., 37.

<sup>57</sup> 9., 43-44.

<sup>58</sup> „Ez idő szerint még nem egyértelműen tisztázott a szerződésfajták csoportosítása kérdése”, érte ezt a Ptk.-beliekre. Eörsi et alii (1991) i. m. (54. lj.) 9.

<sup>59</sup> 80-82.

<sup>60</sup> Kúria Pfv.22.239/2017/8.; BH2018. 192.; BDT2019. 4031.

<sup>61</sup> Fuglinszky Ádám felvetései, 5.

<sup>62</sup> MTA-doktori disszertáció 50-52.

<sup>63</sup> MTA-doktori disszertáció 28-32.: az atipikus szerződéseket befogadó kontraktuális csoportosítások.

<sup>64</sup> Eörsi Gyula: A jogfejlődés útjai a polgári jogban. In Verebics János (szerk.): *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 228-240. 232.

<sup>65</sup> Vékás (1977) i. m. (20. lj.) 21., 33-34., 62., 73-74., 82.

<sup>66</sup> MTA-doktori disszertáció 61.

<sup>67</sup> Gellért György (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998. 1069.: „...az egyes szerződésfajták a társadalmi – gazdasági viszonyoknak, a felmerülő szükségességnek megfelelően alakulnak ki, s ezért változásnak vannak kitéve. Lehetséges, hogy valamely szerződésfajta körébe tartozó szerződések meghatározott csoportjában bizonyos jellegzetességek olyan súllyal kerülnek előtérbe, hogy ez végül is – a ténylegesen jelentkező szükséglet nyomása alatt – önállósulásra vezet...”

<sup>68</sup> Fuglinszky Ádám kérdése, 7.

<sup>69</sup> 8.

<sup>70</sup> MTA-doktori disszertáció 61.

paletta a jogi reflexió kialakításához elégtelen legyen. Az új szerződéstípus egyrészt a felek szerződési szabadságon nyugvó kontraktus formálási tevékenységében (és az abból származó jogvitákban), másrészt a már meglévő, de nem elegendő szerződési eszközökre és a szerződő partnerek egymás közötti új jogviszonyait szabályozó megállapodásokra támaszkodva, a felek közötti méltányos egyensúlyi helyzetet biztosító bírói jogalkalmazásban érhető tetten. Úgy véljük, hogy napjainkban a szerződésfajta-váltásnál a jogalkotói szándék a legdominánsabb mind európai uniós, mind nemzeti szinten,<sup>71</sup> azonban a jogalkotói szándék mozgatórugói (gyengébb fél érdekei védelmének vagy a felek spontán jogi helyzetekbe való belecsúszásának akceptálása)<sup>72</sup> csak ritkán és nagy nehézségek árán feltárhatók, és alapvetően az abszolút, a legapróbb részletekig lehatoló, matematikai objektivitás nélkül. Éppen emiatt a tipikus és atipikus szerződések kategóriáit egyforma egyenszilárdságúnak tekintjük:<sup>73</sup> mindkettő egyformán kitett a jogalkotás hektikusságának,<sup>74</sup> mindkettőbe kerülnek be<sup>75</sup> és mindkettőből kerülnek ki nevesített szerződések, és a fentebb említett római jogi hagyományokon nyugvó szempontok (szolgáltatás jellege, visszterhesség megléte) egyre inkább elvesztik szerepüket.<sup>76</sup> mindkét szerződés csoport kontraktusainak közvetlen és közvetett tárgyai nagyon heterogének.

Sándor István bírálatában<sup>77</sup> felveti az „új típusú”, vagy a „Ptk.-n kívüli szerződések” kifejezések használatát az „atipikus” megjelölés helyett, ehhez idézi Vékás Lajos intelmét, amit mi is szem előtt tartottunk és munkánk A) része mottójául adtuk. Nem tudjuk, hogy van-e tökéletes kifejezés, azonban a felvetett két javaslat egy-egy viszonyulási pontot hordoz csak magában (időbeliség, szabályozás helye), körvonalai és csoporttartalmuk – a kialakított szerződési struktúránk szempontjából kezelhetlenebbül – elmosódottabb és meghatározhatatlanabb, valamint az atipikus kifejezéssel szemben a köztudatban, a joggyakorlatban és a szerződési jogi elméletben sem túl nagy gyakorisággal felmerülők. Viszont az „új típusú” kifejezés kapcsán felhívjuk a figyelmet az utóbbi pár évben megjelent, és megfogható tartalommal megtöltött használatára: a digitális tartalomszolgáltató szerződések<sup>78</sup> csoportját<sup>79</sup> kezdik így nevezni;<sup>80</sup> elhatárolva ettől az ún. smart contract-eket

---

<sup>71</sup> Vékás Lajos: A Polgári Törvénykönyv első hét évéről. *Jogtudományi Közöny*, (2021), 3. 101-112.

<sup>72</sup> Fuglinszky Ádám kérdései, 7-8.

<sup>73</sup> Vörös Imre kérdése, 3.

<sup>74</sup> Ld.: az új Ptk. hatálybalépése óta bekövetkezett módosításait.

<sup>75</sup> Ptk.: bizalmi vagyonkezelési szerződés – atipikusok: merchandising-szerződés és egészségügyi kezelési szerződés (MTA-doktori disszertáció 52.); Ptk.: szállítási szerződés – atipikusok: megjósolható tendenciaként a pénzügyi lízing.

<sup>76</sup> Utalás erre a MTA-doktori disszertációban, 49-50.

<sup>77</sup> 8., 10.

<sup>78</sup> 373/2021. (VI. 30.) Kormányrendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól; 2019/770/EU irányelv a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól; 2019/771/EU irányelv az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről; 2019/1150/EU rendelet az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról; Vékás Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. *Magyar Jog*, (2021), 2, 65-75.

<sup>79</sup> Beale et alii i. m. (3. lj.) 20.: „new types of contracts”; Matthias Wendland: Sonderprivatrecht für Digitale Güter, Die neue Europäische Digitale Inhalte Richtlinie als Baustein eines Digitalen Vertragsrechts für Europa. *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, (2019), 2. 191-230.: eines neuen, eigenen Vertragstyp”.

<sup>80</sup> Wendland i. m. (79. lj.) 195. és 210.: a német bírói gyakorlatot és szakirodalmat felhasználva arra jut, hogy e szerződés csoport minősítése még nem eldöntött: „typengemischter (miet-, werk- und dienstvertragliche Elemente) oder atypischer, ... oder Verträge sui generis;” tehát a még kiforratlan szerződéskategória illethető az „új típusú” jelzővel.

(amiket alapvetően nem tekintenek szerződésnek).<sup>81</sup>

A digitális tartalomszolgáltató szerződések kiinduló és kialakulási pontja a távollévők között kötött megállapodások, és annak idővel önállósult altípusa az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződések.<sup>82</sup> Vörös Imre<sup>83</sup> és Fuglinszky Ádám<sup>84</sup> bírálatukban felvetik, hogy elégséges *differentia specifica*-val rendelkeznek-e a távollévők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések a tipikus szerződésekhez képest. Véleményünk szerint igen, mert a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Kormányrendelet mindkét szerződés közvetlen tárgyaként a szolgáltatásnyújtást is fogalmi ismérvként kezeli (szinte felmérhetetlen variábilis lehetőséget teremtve a Ptk.-ban nem szabályozott szolgáltatási jellegű szerződések létesítésére), ezen kívül a szerződési statika (például közvetlen és közvetett tárgyak, tartalom: felek jogai és kötelezettségei) mellett a szerződési dinamika számos pontján (szerződéskötést megelőző együttműködési, azon belül tájékoztatási kötelezettség, szerződés létrehozása, szerződésszegés és szerződésmegszűnés, elszámolás) eltéréseket<sup>85</sup> rögzít a kormányrendelet a szerződések Ptk.-beli közös szabályaihoz képest; és alkalmazási körük a technikai-technológiai fejlődéssel csak bővíülhet.<sup>86</sup>

\*

Fuglinszky Ádám bírálatában<sup>87</sup> felveti a multilevel marketing értékesítési rendszer mögött meghúzódó szerződéses háttér vizsgálatának szükségességét és kontraktuális besorolásának igényét. A bírálói elvárásnak eleget téve beléptünk egy MLM-rendszerbe,<sup>88</sup> hogy lehetőségünk legyen közvetlen információszerzésre: ún. szabályzathoz hozzá is jutottunk, azonban – mivel anyagilag minimális áldozatot hoztunk csak,<sup>89</sup> és hálózatépítésbe sem kezdtünk – kedvezmény- és hálózati szintet nem értünk el, így a bónuszokon alapuló kvalifikáció rendszeren belüli következményeit<sup>90</sup> nem tudtuk vizsgálni. Így a következő megállapításaink és az abból leszűrt szerződéstipizálás erős fenntartásokkal kezelendők, mert minimális közvetlen saját

---

<sup>81</sup> Beale et alii i. m. (3. lj.) 24.: „Smart contracts are not ‘contracts’, but computer protocols intended to facilitate, verify or enforce the performance of a contract.... computerised transaction protocol.”

<sup>82</sup> A C-62/19. sz. Star Taxi App SRL kontra Unitatea Administrativ Teritorială Municipiul București prin Primar General és Consiliul General al Municipiului București ügyben 2020. december 3-án hozott ítélet; A C-641/19. sz. EU kontra PE Digital GmbH ügyben 2020. október 8-án hozott ítélet.

<sup>83</sup> 4.

<sup>84</sup> 9.

<sup>85</sup> Ehhez lásd: Papp (2015) i. m. (24. lj.) 108-122., 160-173.

<sup>86</sup> Már csak az Európai Unió jogához való igazodás miatt is, ehhez lásd a hivatkozott kormányrendelet 2021. január 1-jétől hatályos rendelkezéseit: 33. § Ez a rendelet a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2011. október 25-i 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja. 33/A. § A 9. § (1) bekezdés *e*) pontja és 11. § (1) bekezdés *m*), *n*) pontja az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2019. május 20-i (EU) 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja. 34. § A 2. § *i*) pontja az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatásnyújtásokról, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló irányelvnek való megfelelést szolgálja.

<sup>87</sup> 8.

<sup>88</sup> Biocom International (Europe) AG.

<sup>89</sup> A rendszerbe való belépéshez és a regisztrációhoz szükséges minimum értékben vásároltunk csak.

<sup>90</sup> Például nem váltunk „képzett üzletkötők” sem, és nem készítettünk „karriertervet” sem.

tapasztalatra és internetes forrásokra hagyatkozhattunk csak<sup>91</sup> egyetlen aspektusú (szerződéses háttér) kutakodásunknál, ám ez kiinduló pontul szolgálhat egy globális jelenség – amely egyszerre eladásösztönző rendszer, értékesítési forma, speciális kereskedelmi technika és sajátos üzleti vállalkozás – további kutatásának.

Az MLM-rendszer egy közvetlen értékesítést takar, amelynél a termékforgalmazó személyesen keresi meg a vevőt (nemcsak fogyasztó lehet), és az eladott termékek értéke alapján ő és a szisztémában fölé épülő szintek hálózati tagjai plusz jövedelemre (jutalékra) tesznek szert.<sup>92</sup> A jutalékok fajtaszámának és összegének mértéke azon múlik, hogy a vevők közül hányat sikerül a hálózatba beléptetni (értékesítési tevékenységre rávenni), és azok közül melyik tud alhálózatot kiépíteni. Így egy cég termékeinek forgalmazására kiépülő MLM-rendszer a termékforgalmazók alá tartozó al-, al-al-... forgalmazók hálóból minden alrendszerében piramisszerűen összekapcsolódó láncolat, a piramis tetején a cég által kijelölt személyek (volt termékforgalmazó/céges alkalmazott/cég képviselője) foglalkozik az üzlet/vállalkozás/rendszer működtetésével és növelésével. A jogszerű MLM-rendszer és a Ponzi-séma (pilótajáték) között csak nagyon szűk mezsgye húzódik meg.<sup>93</sup>

A Biocomnál eszközölt regisztráció után kapott írásbeli tájékoztatás szerint egyszerre törzsvásárlói, termékforgalmazói és hálózati tagi pozícióba kerültünk, amelybe természetes és jogi személy egyaránt kerülhet. Amennyiben egy év alatt egy minimum pontértékű vásárlás sem lesz hozzánk rendelve (amit magunknak, vagy más - a hálózatunk tagjaként - nekünk bonyolít le), az említett pozícióink automatikusan megszűnnek, a regisztrációkkal együtt. A rendszer tagjai a cégnek nem az alkalmazottai, nem a képviselői, és mindenki csak a cég weboldalán rendelheti meg a termékeket, termékminta és raktározási lehetőség nincs, viszont rengeteg versenytilalmi és a cég felelősségét kizáró szabály van.

Az eddigiekből arra jutottunk, hogy adásvételi, közvetítői, csoportépítési organikus, távollévők közötti, elektronikus kereskedelmi, üzlethelyiségen kívüli kontraktusok elemei jelennek meg ebben a sémában. Ezek alapján nem atipikusnak véljük, hanem egy típuskombinációs (tipikus és atipikus szerződések komponenseiből összerakódó), komplex szerződési képződménynek, amely a hálózati multilaterális kontraktuális viszonyrendszerek közé sorolható.<sup>94</sup>

\*

Fuglinszky Ádám bírálatában<sup>95</sup> a komplex szerződések kapcsán felteszi azt a kérdést, hogy a jelenségnek technikai vagy érdemi kihatása van-e. A multilaterális kontraktuális kapcsolatok észlelése az ezredfordulót megelőző másfél évtizedben már szórványosan megjelent,<sup>96</sup> azonban

---

<sup>91</sup> Biocom International (Europe) AG működési és etikai szabályzata; [https://hu.wikipedia.org/wiki/Multi-level\\_marketing](https://hu.wikipedia.org/wiki/Multi-level_marketing) (2021. 07. 19.); [https://hu.wikipedia.org/wiki/A\\_multi-level\\_marketing\\_kritikája](https://hu.wikipedia.org/wiki/A_multi-level_marketing_kritikája) (2021. 07. 19.); <https://www.gvh.hu/fogyasztoknak/gondolja-vegig-higgadtan/a-piramis-veszelyei> (2021. 07. 19.); <https://ifigroup.hu/az-mlm-legnagyobb-igazsagai> (2021. 07. 19.)

<sup>92</sup> A hálózatos működés és értékesítés előnyeiről, kockázatsökkentő szerepéről, marketingeszköz jellegéről, a bizalom hatásmechanizmusáról és az online hálózatépítésről lásd: Mitev Ariel – Bauer András – Gáti Mirkó: A személyes értékesítők hálózatépítési tevékenysége. *Közgazdasági Szemle*, (2019), 1. 95-113.

<sup>93</sup> Lásd: az Amway-jel szembeni, az Amerikai Szövetségi Kereskedelmi Bizottság által kezdeményezett per és a fentebb hivatkozott GVH-honlap.

<sup>94</sup> Felmerült még bennünk a vertikális disztribúció kifejezés is, azonban ez az összes észlelt elemet nem fedi le.

<sup>95</sup> 8.

<sup>96</sup> Eörsi Gyula: *Kötelmi jog, Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987. 43-44.: szerződéskomplexumok kialakulása („különböző jogágazatok intézményeit kapcsolja össze egy meghatározott cél szolgálatában”, például

részletes feltérképezésük alapvetően a XXI. században kezdődött meg, a jogi problémák konkretizálása<sup>97</sup> pedig mostani folyamat, amely egyelőre inkább a kérdések feltevésénél tart és nem a megoldások nyújtásánál.

A MTA-doktori disszertációnk 70-71. oldalain felvázolt anomáliák tovább bonyolódnak: mindinkább növekszik az egyre nehezebben megfogható tartalmú kifejezések használata<sup>98</sup> és az eleve kaotikus kategorizálások egymástól való elhatárolása is egyre nehezekebb.

A komplex szerződések jogi jelenségének „lecsapódása” már megfigyelhető hazai és külföldi jogszabályokban,<sup>99</sup> és a magyar judikatúrában is:

- utazási csomag esetén részleges érvénytelenség alkalmazása;<sup>100</sup>
- komplex vegyes szerződések egyes tartalmi elemeinek szétválaszthatatlansága;<sup>101</sup>
- szerződéses láncolatnál az érvénytelenség megállapításához és konzekvenciájának levonásához valamennyi érintett fél perben állása és a láncolatot alkotó valamennyi szerződés érvénytelenségének megállapítása szükséges;<sup>102</sup>
- anyagi jogi és eljárásjogi „együtthatások” megállapítása.<sup>103</sup>

A fentebb és az MTA-doktori munkánkban írtak alapján úgy véljük, az összetett szerződéseknek érdemi kihatásuk van, és továbbra is fenntartjuk meglátásunkat: „az egyszerű kapcsolt szerződések és a szerződés együttesek részletes elemzése nyithatja meg az utat a bonyolultabb multilaterális szerződési kategóriák tisztán jogi szempontú dogmatikájának és módszertanának kidolgozásához, mivel ezeknél az egymással összefüggő szerződések sorsa közös, azonos.”

\*

MTA-doktori disszertációnk B részének („Atipikus szerződések – Total plan”) elején határoztuk meg az atipikus szerződésekkel kapcsolatos viszonyítási pontokat, ezek közül az egyik a jogalkotói viszonyulás feltárása az atipikus szerződésekkel kapcsolatban. Ennek

---

a fogyasztóvédelemben) és szerződési komplexitás (például adásvétel és hitel összefonódása révén, a közjogi behatás és a szerződések nemzetköziesedése miatt); Vékás (2016) i. m. (56. lj.) 19.: „...a gazdasági folyamatok egyre komplexebbé válnak, és lebonyolításukhoz gyakran szerződések láncolatára van szükség.”; 68.: „Összetettebb szerződésekben (például egy nagyberuházás esetében) a szolgáltatások (a szerződésben vállalt magatartások) komplex hálózata szerepel.”; Várhomoki-Molnár i. m. (29. lj.) 429-430.: contrats globaux a francia közigazgatás új finanszírozási megoldásaira.

<sup>97</sup> Például Beale et alii i. m. (3. lj.) 24.: shared liability kérdése a komplex szerződések alanyainál.

<sup>98</sup> Beale et alii i. m. (3. lj.) 24.: „interconnected contracts”, „contractual and extra-contractual relations”; Takó Dalma: A többoldalú nemzetközi szerződések megjelenése és a szerződések jogának fejlődésére gyakorolt hatásuk. *Közjogi Szemle*, (2020), 2. 61-62.: „plurilaterális szerződések”; Takó Dalma: Plurilaterális nemzetközi szerződések a Kereskedelmi Világszervezet rendszerében. *Külgazdaság*, (2021), 3-4. 104-122.; Amstutz i. m. (12. lj.); Sárközy Tamás: Választottbírói helytállás – felelősség, különös tekintettel a választottbírói ítéletek érvénytelenítésére. *Gazdaság és Jog*, (2019), 7-8., 20-22.: választottbírói szerződések összekapcsolt halmaza.

<sup>99</sup> Lásd: MTA-doktori disszertáció 66.; Szlovák kereskedelmi törvénykönyv 751. §: több, kölcsönösen összefüggő szerződés.

<sup>100</sup> BH2021. 106.

<sup>101</sup> BH2019. 76.

<sup>102</sup> ÍH2018. 79.

<sup>103</sup> Anyagi jogi együtthatás: BH2018. 224.: Két összefüggő ügylet együtthatása is megvalósíthat fedezetelvonást; Eljárásjogi együtthatás: BDT2018. 84.: Azonos ingatlanra (fogyasztási helyre) kötött több önálló közszolgáltatási szerződésből eredő díjtartozások érvényesítésére előterjesztett tárgyi keresethalmaz.

kapcsán Sándor István bírálatában<sup>104</sup> nem ért egyet azzal, hogy a franchise-, a faktoring- és a lízingszerződéseket „ab ovo” atipikusnak minősítjük, emellett felhívja a figyelmet számos tipikus szerződés részleges Ptk.-beli és inkább Ptk.-n kívüli szabályozottságára, és a kodifikálásukkal kapcsolatos kritikánkat sem osztja. Ha még nem sikerült is a legszerencsésebben e három szerződés atipikus kontraktusok között való taglalásának indokolása, nem minősítjük ab ovo atipikusnak őket: mindhárom esetben hangsúlyosan (a címben is jelölve) a Ptk.-n kívüli variációikat elemezzük az atipikus szerződések kibontásánál.<sup>105</sup> Ezen három szerződés Ptk.-n kívüli szabályozottságáról megállapítható, hogy a franchise-szerződésre nincs hatályos Ptk.-n kívüli norma, a faktoring- és a lízingszerződésekre vonatkozóan pedig nemzetközi egyezmény törvényi szintű implementációja valósult meg;<sup>106</sup> ez utóbbiak esetében a vonatkozó törvények nem a nemzeti szerződési jogra fókuszálnak és az érintett kontraktusok leggyakoribb magyarországi altípusai sem jelennek meg bennük. Úgy véljük, hogy a Ptk.-n kívüli normatív háttér ezen három szerződés kapcsán határozottan hiányosabb és szegényesebb, mint a bírálónk által példaként felhozott Ptk.-beli megállapodásoknál. Teljesen megértjük és elfogadjuk, hogy Sándor István nem osztja az említett szerződések kodifikációjával kapcsolatos kritikánkat, de bátorkodunk a MTA-doktori disszertációnkban megfogalmazottakat fenntartani.<sup>107</sup> Mire alapozzuk ezt?

- Azok véleményére, akik álláspontjára a saját gondolataink megfogalmazása során támaszkodtunk.<sup>108</sup>
- Bírálóink többségének vélekedésére, akik közül Vörös Imre inkább a kritikai élt és az alpont terjedelmét kifogásolja, a tartalmat nem, Fuglinszky Ádám pedig alapvetően osztja az észrevételeinket.
- A Szakértői Javaslatra,<sup>109</sup> amely azt állapította meg ezekről a szerződésekről, hogy kezelhetők a létező szerződési szabályokkal, és nincs a tipizáláshoz szükséges egységes ügyleti tartalmuk,<sup>110</sup> és talán a Szakértői Javaslat közzététele és a Ptk. hatályba lépése között eltelt 6 év sem olyan távlat, amely alatt a típusalkotó mag kialakult volna.
- A Ptk.-kommentárokra, amelyek kritikát fogalmaznak meg,<sup>111</sup> és amelyek magyarázataikban részletesen kitérnek a Ptk.-n kívüli (és attól eltérő), élő joggyakorlatra.<sup>112</sup>

Fuglinszky Ádám kérdésére röviden válaszolva<sup>113</sup> úgy gondoljuk – ha egyáltalán ezen kontraktusok Ptk.-ba való felvétele indokolt –, hogy nem kellett volna másik szerződéssel

---

<sup>104</sup> 9-10.

<sup>105</sup> MTA-doktori disszertáció 132-135., 137-144., 147-156., 158-166.

<sup>106</sup> UNIDROIT 1988. május 28-ai ottawai egyezménye a nemzetközi követelésvételemről – 1997. évi LXXXV. törvény a nemzetközi követelésvételemről; UNIDROIT 1988. május 28-ai ottawai egyezmény a nemzetközi pénzügyi lízingről – 1997. évi LXXXVI. törvény a nemzetközi pénzügyi lízingről.

<sup>107</sup> 86-92.

<sup>108</sup> Lásd: MTA-doktori disszertáció lábjegyzetek 612-670.

<sup>109</sup> Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex, Budapest, 2008. 865.

<sup>110</sup> Erről lásd: MTA-doktori disszertáció 83.

<sup>111</sup> Petrik Ferenc (főszerk.): *Az új Ptk. magyarázata. Polgári jog, Kötelmi jog, Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2013., VI. 241-265., 282-303.; Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötet, Hatodik Könyv: Kötelmi jog Első rész – Harmadik rész*. Opten, Budapest, 2014. 890-913., 960-976.

<sup>112</sup> Csehi Zoltán (főszerk.): *2013. évi törvény a Polgári törvénykönyvről kommentárja*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021. 1979-1980., 2029-2035., 2044-2048., 2056-2059.; 108. lábjegyzetben megadottak; a „jogalkotói” kommentárok is: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex, Budapest, 2013. 866-867. 872-874. és Vékás – Gárdos i. m. (54. lj.) II. 1969-1972., 2033-2034., 2041-2042.; BDT2020. 4184.

<sup>113</sup> „...hogyan kellett volna eljárnia a jogalkotónak?”, 9.

összevontan<sup>114</sup> kodifikálni ezeket, hanem mindegyiket külön fejezetben, önálló típusként, a vállalkozási és megbízási típusú szerződésekhez hasonlóan, alfajtaik kidolgozásával együtt.

x

A bírói gyakorlat atipikus szerződésekhez való viszonyulására vonatkozóan<sup>115</sup> több aspektusból diagnosztizáltuk a magyar judikatúra nyitottságát és rugalmasságát, az atipikus szerződések általunk használt értelemben való elfogadásának tendenciáját, a jogügyletek megítéléséhez használt szempontjait, azonban nem értettünk egyet az atipikus szerződésekben származó jogviták megoldásánál feltűnt puzzleszerű technikával<sup>116</sup> („a hozzá legközelebb álló nevesített szerződésre irányadó speciális különös részi szabályok – amennyiben a konkrét szerződés tartalmával nem ellentétesek – analóg módon kerüljenek alkalmazásra”).<sup>117</sup> A leírtakon túl további mankók nyújtását a bírói gyakorlat számára nem látjuk szükségesnek, mert az összkép biztató és pozitív,<sup>118</sup> és bízunk abban, hogy a jogirodalmi kiadványok és a szakmai rendezvények megfelelő terepet biztosítanak a jövőben is a részletekbe menő eszmecsereket.

Fuglinszky Ádám észrevételeit<sup>119</sup> a faktor biztonsági tartalékképzése<sup>120</sup> és a Ptk. által a pénzügyi lízingszerződésnél szabályozott vevőkijelölési jog<sup>121</sup> vonatkozásában elfogadjuk. A pénzügyi lízingszerződés lízingbeadó általi felmondása esetén az elszámolásra a zálogjog érvényesítésére vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni a Ptk.,<sup>122</sup> ami a Ptk. hatálybalépését megelőző bírói gyakorlatra valóban nem volt jellemző,<sup>123</sup> azonban ennek okai az ítéletekből és a kollégiumi véleményből nem derülnek ki.<sup>124</sup>

Benacchio művére<sup>125</sup> alapozva jelentettük ki, hogy „az Európai Unióban mind a jogtudomány, mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás törekszik egy koherens szerződési jog megalkotására.”<sup>126</sup> Ezzel kapcsolatban két jól kivehető, ellentétes álláspont létezik Európában: az egyik képviselői úgy vélekednek, mint mi<sup>127</sup>, a másiké viszont meglehetősen

---

<sup>114</sup> A franchise-szerződést jogbérletként a forgalmazási szerződéssel együtt, a faktoring-szerződést kölcsönszerződésként, a pénzügyi lízingszerződést hitelszerződésként.

<sup>115</sup> Fuglinszky Ádám kérdése, 9.

<sup>116</sup> MTA-doktori disszertáció 80-82.

<sup>117</sup> Kúria Pfv.I.21.447/2012/6.; Szegedi Törvényszék 11.G.40.269/2011/9.; Zala Megyei Bíróság 5.G.40.066/2011/9.; Csongrád Megyei Bíróság 1.P.21.030/2010/35.; Fővárosi Bíróság 18.G.42.324/2010/19.; Zala Megyei Bíróság 5.P.20.257/2006/32.

<sup>118</sup> IH2018. 63.

<sup>119</sup> 10.

<sup>120</sup> MTA-doktori disszertáció 89.

<sup>121</sup> MTA-doktori disszertáció 92.

<sup>122</sup> 6:415. § (2) bek.

<sup>123</sup> Erről részletesen lásd: Papp (2015) i. m. (24. lj.) 424-426.

<sup>124</sup> Például 4/2005. (XI. 4.) számú Csongrád megyei Bíróság Polgári – Gazdasági – Közigazgatási Kollégiuma kollégiumi véleménye; Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.378/2012/4. számú ítélete; Szegedi Törvényszék 13.P.21.213/2021/9. számú ítélete.

<sup>125</sup> Giannantonio Benacchio: *Az Európai Közösség magánjoga, Polgári jog, kereskedelmi jog*. Osiris, Budapest, 2003.

<sup>126</sup> Fuglinszky Ádám kérdése, 10.

<sup>127</sup> Beale et alii i. m. (3. lj.) 4.: „gradual convergences of national legal system”, „establishing a European law of contract has a symbolic dimension for Europe”, „significant step towards a European Civil Code”; Jürgen Basedow – Klaus J. Hopt – Reinhard Zimmermann: *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2009., VI.: „...ausgehend von der historischen Entwicklung... die Tendenzen zur internationalen Rechtsvereinheitlichung und zur europäischen Harmonisierung auf den verschiedenen Gebieten

szkeptikusak.<sup>128</sup>

Vékás Lajos a Ptk. első hét évét áttekintő tanulmányában<sup>129</sup> fenntartja 20 évvel korábban tett megállapítását: „a magánjog átfogó kodifikációja európai uniós keretek között még nem valósítható meg”. Az idézet kapcsán mi a „még”-re tesszük a hangsúlyt: jogtudományi és jogalkotói modell-munkák (DCFR, CESL) és a jogalkalmazó (EUB) értelmezési keret tágítása szerződési jogban<sup>130</sup> mind egy irányba mutatnak, és erre következtetünk a fentebb már érintett iker-irányelvekből is.<sup>131</sup>

\*

Fuglinszky Ádám a fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések elemzését lezáró egyik gondolatunkra kérdez rá:<sup>132</sup> „A fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések egzisztálása során felmerült problémák és anomáliák (negatív megrendelés, idő előtti fizetés, zugbank, piramisjáték, továbbértékesítés megakadályozása, információs aszimmetria etc.) komplex jogi megoldásokat igényelnek: szükséges reklámjogi, versenyjogi, fogyasztóvédelmi jogi és büntetőjogi eszközöket is igénybe venni”.<sup>133</sup> Ezen megállapításunkat nem szabályozási, hanem a fogyasztói igényérvényesítés szempontjából tettük. Kodifikáció-technikai szempontból ilyen átfogó, teljeskörű, komplex jogszabályt – eddigi tapasztalataink alapján – nem tudunk elképzelni. A fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések normakörnyezetében a közjog dominál, és hatással van a magánjogi szabályok értelmezésére, alkalmazására.<sup>134</sup>

---

des Privatrechts in den Mittelpunkt zu stellen.”; Arthur S. Hartkamp et alii (szerk.): *Towards a European Civil Code*. Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2011. 13.: „contract law is ready for codification”.

<sup>128</sup> Pierre Legrand: European Legal System are not converging. *The International and Comparative Law Quarterly*, (1996), 1. 52-81.; Pierre Legrand: Against a European Civil Code. *The Modern Law Review*, (1997), 1. 44-63.; Hein Kötz: *Europäisches Vertragsrecht*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2015. 15.: nem kell azzal számolni, hogy kidolgozásra kerül egy európai szerződési törvénykönyv vagy Európai polgári törvénykönyv.

<sup>129</sup> Vékás (2021a) i. m. (71. lj.) 102.

<sup>130</sup> Pl.: C-49/11. sz. Content Services Ltd kontra Bundesarbeitskammer ügyben 2012. július 5-én hozott ítélet: szerződéskötéshez kapcsolódó tájékoztatási kötelezettség vonatkozásában; C-205/7. sz. Lodewijk Gysbrechts és Santurel Inter BVBA ügyben 2008. december 16-án hozott ítélet; C-511/08. sz. Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH kontra Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV ügyben 2010. április 15-én hozott ítélet; C-489/07. sz. Pia Messner kontra Firma Stefan Krüger ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítélete: fogyasztót megillető elállási jog kapcsán; C-73/04. sz. Brigitte és Marcus Klein kontra Rhodos Management Ltd ügyben 2005. október 13-án hozott ítélet: timeshare és bérlet elhatárolása; C-231/03. sz. Consorzio Aziende Metano (Coname) kontra Comune di Cingia de' Botti ügyben 2005. július 21-én hozott ítélet; C-187/04. sz. és C-188/04. sz. Bizottság kontra Olaszország egyesített ügyekben 2005. október 27-én hozott ítélet; C-458/03. sz. Parking Brixen GmbH kontra Gemeinde Brixen és Stadtwerke Brixen AG ügyben 2005. október 13-án hozott ítélet; C-410/04. sz. Associazione Nazionale Autotrasporto Viaggiatori (ANAV) kontra Comune di Bari és AMTAB Servizio SpA ügyben 2006. április 6-án hozott ítélet; C-260/04. sz. az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság ügyben 2007. szeptember 13-án hozott ítélet; C-64/08. sz. Ernst Engelmann elleni büntetőeljárás ügyben 2010. szeptember 9-én hozott ítélete; C-347/06. sz. ASM Brescia SpA kontra Comune di Rodengo Saiano ügyben 2008. július 17-én hozott ítélet; C-324/07. sz. Coditel Brabant SA kontra Commune d'Uccle és Région de Bruxelles-Capitale ügyben 2008. november 13-án hozott ítélet: a pályázati/versenytárgyalásos szerződéskötés tekintetében (koncesszió); C-533/07. sz. Falco Privatstiftung és Thomas Rabitsch kontra Gisela Weller-Lindhorst ügyben 2009. április 23-án hozott ítélet: licenciaszerződés lényegét illetően.

<sup>131</sup> Ld.: 77. lábjegyzet.

<sup>132</sup> 10.

<sup>133</sup> MTA-doktori disszertáció 111.

<sup>134</sup> Például lásd: timesharing-szerződés megkötéséhez kapcsolódó részteljesítési tilalom és a timesharing-szerződés jogszabályba ütközésének speciális következménye, MTA-doktori disszertáció 206-208.



Vörös Imre projektársaságokat illetően tett fel kérdést,<sup>135</sup> amelyre válaszként a projektársaságok koncesszió és PPP-n kívüli előfordulásait a szerződésekhez köthetően az alábbiakban foglaljuk össze röviden:

- a versenyeztetési eljárások (pályáztatások)<sup>136</sup> során gyakoriak a pályázat elnyerésére és eredményes pályázat esetén a megkötött szerződés megvalósítására létesített projektársaságok, jellemzően közbeszerzési,<sup>137</sup> támogatási és vállalkozási szerződésekhez kapcsolódóan;<sup>138</sup>
- meghatározott tevékenységvégzésre alapított special purpose company-k is ismertek;<sup>139</sup>
- a digitalizált rendszerek kipróbálására létrehozott gazdasági társaságok is ilyenek (például a földgáz- és villamosenergia ellátásban az okos mérési rendszerek kivizsgálása mintaprojektek keretében zajlik, projektársaságok révén),<sup>140</sup> és a közszolgáltatási szerződések alanyait, a szolgáltatót és a felhasználót érintik;
- és a licencszerződéshez,<sup>141</sup> valamint a klaszterekhez<sup>142</sup> kapcsolódó ún. spin off cégek is ennek minősíthetők.<sup>143</sup>

Fuglinszky Ádám lízingszerződéshez fűzött kritikai észrevételeit<sup>144</sup> köszönettel elfogadjuk.

Vörös Imre azon kérdésére,<sup>145</sup> hogy a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó atipikus szerződések jelenleg köthetők-e üzleti titokra, és azon belül know-howra, a következő rövid, összefoglaló jellegű választ adjuk. Az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény<sup>146</sup> elfogadását követően véleményünk szerint tisztázódott a kérdés: a jogosultnak joga van az üzleti titok hasznosítására, valamint az üzleti titokhoz fűződő jogot egészben vagy részben átruházhatja (üzleti titok jogátruházási szerződés), továbbá az üzleti titok hasznosítására másnak engedélyt adhat (üzleti titok hasznosítási szerződés).<sup>147</sup> Kétségtelen, hogy a know-how megítélése mindig

---

<sup>135</sup> 4.

<sup>136</sup> Ptk. 6:74-76. §.

<sup>137</sup> Hubai Ágnes – Tátrai Tünde. (szerk.): *A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény kommentárja*. Magyar Közlöny- és Lapkiadó, Budapest, 2019.; [https://mhk.hu/files/kbt\\_kommentar\\_20190418.pdf](https://mhk.hu/files/kbt_kommentar_20190418.pdf) (2021. 08. 29.) 612.

<sup>138</sup> 2015. évi CXLI. törvény a közbeszerzésekről 35. § (9) bek., 138. § (1) bek., 140. § (1)-(6), (9) bekezdések.

<sup>139</sup> Pl. ingatlanbefektetési társaság, 2011. évi CII. törvény a szabályozott ingatlanbefektetési társaságokról 2. § 2. pont, 3. § (3) bek. a) pontja.

<sup>140</sup> 2008. évi XL. törvény a földgázellátásról 142. § (1), (6), (7) bekezdések; 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról 177/A. § (1), (6), (7) bekezdések.

<sup>141</sup> Papp (2015) i. m. (24. l.) 318-319.

<sup>142</sup> MTA-doktori disszertáció 67-68.

<sup>143</sup> 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról 3. § 4.: *hasznosító vállalkozás*: költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás hasznosítása céljából alapított gazdasági társaság, amely nem pénzbeli hozzájárulásként rendelkezésre bocsátás, átruházás vagy hasznosítási szerződés alapján vált a költségvetési kutatóhelyen, valamint a felsőoktatási intézményben létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok jogosultjává vagy hasznosítójává.

<sup>144</sup> 11-12.: MTA-doktori disszertáció 151.: „bérbe adja a lízingbe vevőnek”, 152.: „háromalanyú”, 153.: „személyi lízing”, 155.: „bér” kapcsán.

<sup>145</sup> 4.

<sup>146</sup> 1. § (1) Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos - egészben, vagy elemeinek összességüként nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető -, ennél fogva vagyoni értékkel bíró olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek a titokban tartása érdekében a titok jogosultja az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítja. (2) Védett ismeret (know-how) az üzleti titoknak minősül, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása.

<sup>147</sup> 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről 3. §, 4. §.

is bonyolult volt,<sup>148</sup> és erre még bizonytalanság is rakódott a Ptk. hatálybalépését követően,<sup>149</sup> amit a fentebb említett jogszabály megszüntetett.<sup>150</sup> Így az atipikus szerződések közül az üzleti titok (és a know-how is) a licencszerződés<sup>151</sup> és a franchise-szerződés<sup>152</sup> tárgya is lehet, a Ptk.-ban szabályozott kontraktusok közül pedig a jogbérleti,<sup>153</sup> a vállalkozási szerződés (és alfajtái: tervezési, kivitelezési és kutatási megállapodások)<sup>154</sup> és a társasági szerződésbeli vagyoni hozzájárulás<sup>155</sup> vonatkozásában merülhet fel.<sup>156</sup>

\*

A C) részhez („A timeshare és a timesharing-szerződés”) Fuglinszky Ádám<sup>157</sup> fűzött gondolatokat, észrevételeket és kérdéseket. Ebben a részben „visszavetítést” csak mértékkel alkalmaztunk,<sup>158</sup> mert a megközelítésmódunk a legnagyobb halmaztól (szerződéstípus) szűkítve (atipikus szerződések, majd azon belüli csoportok)<sup>159</sup> egyetlen halmaz-elemig (timesharing-szerződés) haladt, mintegy „előre vetítést” juttatva érvényre.

Ahhoz, hogy a timeshare univerzalitása kapcsán megállapításokat lehessen tenni, szükséges – nemzetközi szinten is – jellemzően fel nem tárt dél-amerikai, ázsiai, afrikai és indiai variánsainak kiderítése. A MTA-doktori disszertáció lezárását követően két jelenséget észleltünk ebből a szempontból:

- ahol adná magát a használata, ez fel sem merült (az ún. share economy-val összefüggésben);<sup>160</sup>
- egyre inkább bekerül a digitális piacra és a digitális platformszolgáltatók is a timeshare-rendszer részeivé válnak (nem könnyítve meg a timeshare kezelését).<sup>161</sup>

---

<sup>148</sup> Görög Márta: *A know-how jogi védelmének alapvető kérdései*. HVG-ORAC, Budapest, 2012.; GK 52. szám (az 1/2014. PJE határozat szerint már csak a régi Ptk. alapján elbírálandó ügyekben alkalmazható).

<sup>149</sup> Ehhez lásd: ISZT-3/2013.; Lehoczki Zóra Zsófia: A know-how apportálhatóságával kapcsolatban felmerült kérdések az elmúlt évek bírói gyakorlatának és az új Polgári Törvénykönyv szabályozásának a tükrében. *Céghírnök*, (2016), 5. 6-10.; Tattay Levente: A know-how szabályozás problémái az Európai Unióban. *Gazdaság és Jog*, (2016), 6. 15-18.; Sztoján Krisztina: Kétarcú know-how: személyiségi jog vagyoni értékkel? *Gazdaság és Jog*, (2018), 3. 17-22.

<sup>150</sup> Biztosítási termék értékesítése körében ún. vezérügynöki szerződéses jogviszonyban tárgyaként is felmerült a know-how. Kúria Gfv.30.179/2020/4. számú ítélete.

<sup>151</sup> Papp (2015) i. m. (24. lj.) 323.; BH1996. 249.

<sup>152</sup> Papp (2015) i. m. (24. lj.) 337., 339.; Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.770/2009/6. sz. ítélete.

<sup>153</sup> MKIK VB/2017.045-4/1/2018. MKIK VB/17045.

<sup>154</sup> Erről részletesen lásd: Barta Judit: *A tervezői tevékenység komplex bemutatása, valamint az építészeti, műszaki alkotások és terveik szerzői jogi védelme*. Patrocinium, Budapest, 2018.

<sup>155</sup> Papp (2011) i. m. (42. lj.) 80.; *Társasági jogi lexikon* i. m. (42. lj.) 29.; BH2000. 219.; BH1995. 111.

<sup>156</sup> Ptk. 2:55. § [Kisegítő alkalmazás] E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről, valamint az üzleti titok védelméről rendelkező törvények nem szabályoznak.

<sup>157</sup> 12-15.

<sup>158</sup> MTA-doktori disszertáció 176., 180-181.

<sup>159</sup> Ahol a timesharing-szerződést – anélkül, hogy a C) részben ismétlésbe bocsátkoztunk volna – a fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződésekkel együtt elemeztük, jellemeztük; MTA-doktori disszertáció 94-111.

<sup>160</sup> Például: nyaralóhajózás, 13/2020. (V. 8.) ITM rendelet a nyaralóhajózással kapcsolatos egyes miniszteri rendeletek módosításáról; Airbnb, Szilágyi Dóra: Az AIRBNB kötelezettségvállalása. *Versenytükkör*, (2019), 1. 111-115.; car sharing, Csirszki Martin Milán: A car sharing-szabályozás hozzájárulása a környezetvédelem ügyéhez, Jogalkotási lehetőségek német minta alapján. *Iustum Aequum Salutare*, (2020), 3. 49-62.

<sup>161</sup> Buránszki Judit: A digitális piacokat érintő összefonódások vizsgálatának tapasztalatai a GVH legutóbbi ügyei során. *Versenytükkör*, (2020) 2. 5-24.

Bírálonk számtalan inspiráló gondolatot osztott meg velünk (alapvetően kérdések formájában),<sup>162</sup> amelyek egy jövőbeli hosszadalmas, jogösszehasonlító és a különböző jogrendszerek dologi jogi dogmatikájának részletes feltérképezését követő kutatás tárgyai lehetnek. Munkánkban egyrészt a kontraktuális vonatkozásokra koncentráltunk [szerződési jogi művet írtunk, amelyben a timesharing-szerződés kapcsán a kontraktus közvetlen és közvetett tárgyának analízise majdnem a C) rész negyedét teszi ki], másrészt tömördek szakanyag feldolgozása után a MTA-doktori disszertációnkban tett megállapításoknál<sup>163</sup> tovább nem mehettünk, mert akkor a nem kellően megalapozott kijelentések és szubjektív feltevések, következtetések csábító, de veszélyes újtára tértünk volna. „A közgazdaságtani álláspont<sup>164</sup> a timeshare dologi jogi jellege mellett tör lándzsát, mert a használati jog a dolognak, mint használati tárgynak a minőségi tulajdonságaihoz (használati értékéhez) kapcsolódik” nem a mi véleményünket, hanem a közgazdaságtani felfogást tükrözi (ténylegesen használta az idézett munka a „dologi jogi” kifejezést). Bár a timeshare hazai szabályozása sok kívánnivalót hagy, azt a kérdést, hogy milyen jogterületi szabályozási jegyek találhatóak meg benne, a MTA-doktori-disszertációnk 182. oldalán érintettük. A timeshare viszonylatában a dologi jogi „kaotikus állapot és őrlődés”, úgy véljük, annak tudható be, hogy az időben, térben és tárgyában osztott, szakaszolt tulajdonjog/dologi jogi jellegű használati jog korábban ismeretlen volt, és a kontinentális/nem kontinentális jogrendszerek dologi jogi tanai szempontjából is emészthetetlenek (még akkor is, ha néhány ország egy dologi jogi megoldásra tette a voksát). A MTA-doktori disszertációnk 203. oldalán az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre vonatkozó megállapításunk csak az ott hivatkozott az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi XCLI. törvény 16-17. §-ainak megfeleltethető használati jogon alapuló konstrukcióra vonatkozik. Bírálom azon felvetése, hogy az üdülőszövetkezeti tag használati jogán keresztül (mivel szerepel az ingatlan-nyilvántartásban) eljuthatunk egy kifejezett dologi jogi konstrukcióig, feltétlenül megfontolandó azzal a megjegyzéssel, hogy ez a használati jog az üdülőszövetkezeti tagsági jogviszony folyamánya (a tagi pozíció az előfeltétele),<sup>165</sup> vagyis a közvetett és a közvetlen formációk hibridje lehet. Munkánk végén a komplex timesharing-szerződés szolgáltatási szerződéskénti kezelése mellett tesszük le a voksunkat, négy indokot is adva erre, valamint abban a hiszemben, hogy a végső konklúziót megelőző több ívnyi elemzés kritikai észrevételeiből is ez adódik.<sup>166</sup> Az ott tett indokolást fenntartjuk, és csak annyiban kívánjuk kiegészíteni, hogy döntésünk okai továbbra is aktuálisak.<sup>167</sup>

\*\*\*

---

<sup>162</sup> Például: van-e összefüggés a timeshare dologi és kötelmi jogi beillesztése és az adott jogrendszer tulajdonkonceptiója között?, mik a jogtörténeti adottságok, amelyek hol dologi jogi, hol kötelmi jogi megközelítésre vezetnek (Belgium és Görögország példáján keresztül)?, „tovább gombolyítás” a dologi jogban hova vihet (Németország, Ausztria, Portugália, Olaszország, Egyesült Királyság, Ontario)?, adaptáció kérdése: egy adott jogrendszernek milyen adottságokkal kell rendelkeznie a dologi jogi megközelítés átvételéhez és van-e erre mintául szolgáló szabályozás?

<sup>163</sup> 178-183., 185-187., 193-199.

<sup>164</sup> Drábik László – Fábán Antal: *Utazásszervezés és timesharing tevékenység az EU-ban és Magyarországon*. MKIK, Budapest, 2004.

<sup>165</sup> BDT2018. 3926.

<sup>166</sup> Minősítő megállapításokat vagy feltételeken tettük MTA-doktori disszertáció 193., 222., 226., vagy nem végleges jelleggel MTA-doktori disszertáció 183., 199.

<sup>167</sup> Például a fogyasztóvédelmi problémák tovább terebélyesedtek, lásd: 2021. 04. 19.: Egyszerűen juthatnak kártérítéshez az üdülési joggal csalók áldozatai, 2019. 07. 02.: Üdülési jog – GVH-s eljárások, 2019. 07. 02.: Időmegosztás üdülési jog – gondolja végig higgadtan, <https://www.gvh.hu/kereses?query=%C3%BCd%C3%BCI%C3%A9si%20jog&category=undefined>, letöltés ideje: 2021. 07. 20.; Fővárosi Törvényszék 27.G.42.362/2019/9.

Őszinte köszönettel tartozom bírálóimnak, Vörös Imre, Sándor István és Fuglinszky Ádám professzor uraknak egyrészt a doktori mű elfogadására vonatkozó támogatásukért, másrészt azért, mert időt, energiát és fáradságot nem kímélve foglalkoztak a munkámmal. Külön köszönöm a humánus hozzáállásukat és a jobbitó szándékú észrevételeiket, kritikájukat. Köszönettel tartozom inspiratív gondolataik velem való megosztásáért is, mert reflexióik önmagukban tudományos értékkel bírnak, és további kutatásokra sarkallnak, valamint annak a visszaigazolását jelentik számomra, hogy az MTA-doktori disszertációm méltó a tudományos diskurzusra. Tisztelettel kérem mindhármodjuktól a válaszaim elfogadását.

## Felhasznált irodalom

Amstutz, Marc: Contract Collisions: an Evolutionary Perspective on Contractual Network. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2. 169-189.

Auer Ádám: *A közszolgáltatási szerződés*. In Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015. 530-549.

von Bar, Christian: *Contract Law and Human Dignity*. Second Ole Lando Memorial Lecture, (2020), 9. [https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user\\_upload/p\\_eli/News\\_page/2020/Second\\_Ole\\_Lando\\_Memorial\\_Lecture\\_September\\_2020\\_Christian\\_von\\_Bar.pdf](https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/News_page/2020/Second_Ole_Lando_Memorial_Lecture_September_2020_Christian_von_Bar.pdf) (2020. 10. 05).

Basedow, Jürgen – Hopt, Klaus J. – Zimmermann, Reinhard: *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2009. VI.

Barta Judit: *A tervezői tevékenység komplex bemutatása, valamint az építészeti, műszaki alkotások és terveik szerzői jogi védelme*. Patrocinium, Budapest, 2018.

Benacchio, Giannantonio: *Az Európai Közösség magánjoga, Polgári jog, kereskedelmi jog*. Osiris, Budapest, 2003.

Barzó Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium, Budapest, 2017.

Beale, Hugh et alii: *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Hart Publishing, Oxford – London – New York – New Delhi – Sydney, 2019.

Bíró György (szerk.): *Szerződési alaptípusok*. Novotni Kiadó, Miskolc, 1998. 13.

von Bogdandy, Armin: *A nemzeti jogtudomány az európai jogi térségben: kiáltvány*. In Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. HVG-ORC, Budapest, 2015. 811-823.

Brósz Róbert – Pólay Elemér: *Római jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.

Buránszki Judit: A digitális piacokat érintő összefonódások vizsgálatának tapasztalatai a GVH legutóbbi ügyei során. *Versenytikör*, (2020) 2. 5-24.

Collins, Hugh: The Vanishing Freedom to Choose a Contractual Partner. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2. 71-88.

Csalótzky György (sorozatszerk.): *Szerződések a népgazdaságban*. Tanulmánykötet 16., Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványai. Budapest, 1986.

Csehi Zoltán (főszerk.): *2013. évi törvény a Polgári törvénykönyvről kommentárja*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.

- Csirszki Martin Milán: A car sharing-szabályozás hozzájárulása a környezetvédelem ügyéhez, Jogalkotási lehetőségek német minta alapján. *Iustum Aequum Salutare*, (2020), 3. 49-62.
- Drábik László – Fábíán Antal: *Utazásszervezés és timesharing tevékenység az EU-ban és Magyarországon*. MKIK, Budapest, 2004.
- Dúl János: A vagyonezelési szerződés fogalmáról. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, (2019), 4. 46-79.
- Dúl János et alii (szerk.): *Társasági jogi lexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019.
- Eörsi Gyula: *Összehasonlító polgári jog (Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
- Eörsi Gyula: *Kötelmi jog, Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
- Eörsi Gyula – Kemenes Béla – Sárándi Imre – Világhy Miklós: *Kötelmi jog, Különös rész (Egyes szerződésfajták)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991.
- Eörsi Gyula: A gazdaságirányítás reformja és a polgári jog. In Verebics János (szerk.): *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 187-210.
- Eörsi Gyula: A jogfejlődés útjai a polgári jogban. In Verebics János (szerk.): *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 229-240.
- Gellért György (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- Fazekas Zoltán József: A társasági szerződés, mint szerződés. *Iustum Aequum Salutare*, (2020), 3., 63-105.
- Fleischer, Holger – Horn, Konstantin: Berühmte Gesellschaftsverträge unter dem Brennglas: Das Standard Oil Trust Agreement von 1882. *Research Paper Series*, No. 19/12. 508-543.
- Földi András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*. ELTE Eötvös, Budapest, 2016.
- Földi András – Hamza Gábor: *A római jog története és intézményei*. Oktatási Hivatal, Budapest, 2020.
- Fuglinszky Ádám – Tőkey Balázs: *Szerződési jog, Különös rész*. ELTE Eötvös, Budapest, 2018.
- Gilmore, Grant: *The Death of Contract*. Ohio State University, Columbus, 1995. XI.
- Görög Márta: *A know-how jogi védelmének alapvető kérdései*. HVG-ORAC, Budapest, 2012.
- Gutmann, Thomas: Some Preliminary Remarks on a Liberal Theory of Contract. *Law and Contemporary Problems*, (2013), 2. 39-55.
- Hamza Gábor: *Jogösszehasonlítás és antikvitás*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.
- Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 362.
- Hamza Gábor: A magyar magánjog (polgári jog) kodifikációja és a római jogi hagyomány. In Lamm Vanda – Sajó András (szerk.): *Studia in honorem Lajos Vékás*, HVG-ORAC, Budapest, 2019. 130-138
- Harmathy Attila: *Szerződés, közigazgatás, gazdaságirányítás*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

Harsányi Gyöngyi: A logisztika és a kereskedelmi jog intézményeinek kapcsolódási pontjai a közraktározási jogviszony körében. *Jogtudományi Közöny*, (2013), 4. 203-208.

Hartkamp, Arthur S. et alii (szerk.): *Towards a European Civil Code*. Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2011.

Hoffmann, Jan Felix: Contract Law Theory and the Concept of 'Ownership'. *European Review of Contract Law*, (2021), 2. 142-156.

Hubai Ágnes – Tátrai Tünde (szerk.): A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény kommentárja. Magyar Közlöny- és Lapkiadó, Budapest, 2019

Kadner Graziano, Thomas – Bóka János: *Összehasonlító szerződési jog*. Complex, Budapest, 2010.

Kähler, Lorenz: Contract-Management Duties as a New Regulatory Device. *Law and Contemporary Problems*, (2013) 2. 89-103.

Kiss György: *A foglalkoztatás rugalmassága és a munkavállalói jogállás védelme (Egy lehetséges megközelítés a munkajogviszony tartalmának vizsgálatához)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2020.

Kovács László: Néhány változás a letéti szerződések szabályozásában. *Céghírnök*, (2018), 3. 4-5.

Kötz, Hein: *Europäisches Vertragsrecht*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2015.

Lehoczki Zóra Zsófia: A know-how apportálhatóságával kapcsolatban felmerült kérdések az elmúlt évek bírói gyakorlatának és az új Polgári Törvénykönyv szabályozásának a tükrében. *Céghírnök*, (2016), 5. 6-10.

Legrand, Pierre: European Legal System are not converging. *The International and Comparative Law Quarterly*, (1996), 1. 52-81.

Legrand, Pierre: Against a European Civil Code. *The Modern Law Review*, (1997), 1. 44-63.

Lukács Mónika – Sándor István – Szücs Brigitta: *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. HVG-ORAC, Budapest, 2003.

Marton Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve, Institúciók*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1963.

Mewett, Alan W.: The theory of government contracts. *McGill Law Journal*, (1959), 4. 222-246.

Miskolczi-Bodnár Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-ban szabályozott szerződésekhez képest. *Gazdaság és Jog*, (2001) 7-8. 27-37.

Mitev Ariel – Bauer András – Gáti Mirkó: A személyes értékesítők hálózatépítési tevékenysége. *Közgazdasági Szemle*, (2019), 1. 95-113.

Molnár Imre – Jakab Éva: *Római jog*. Leges, Szeged, 2004.

Nizsalovszky Endre – Kauser Lipót: *Polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1955.

Nochta Tibor – Kovács Bálint – Nemessányi Zoltán: *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2008.

Novotni Zoltán: A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze. *Jogtudományi Közöny*, (1989), 2. 65-73.

- Novotni Zoltán (szerk.): *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Miskolc, 1992.
- Novotni Zoltán (szerk.): *Egyes szerződések és az értékpapírok joga I*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1993.
- Oehlboeck, Johannes – Gerstner, Immanuel: *The Austrian legal system: a brief overview*. <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Austria.html>. (2021. 01. 12.)
- Osztoivits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. Opten, Budapest, 2014.
- Papp Tekla (szerk.): *Társasági jog*. Lectum, Budapest, 2011. 54-106.
- Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015.
- Papp Tekla: A támogatási szerződés. In Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten, Budapest, 2015. 550-561.
- Papp Tekla: A közjogi jogi személyről. In Landi Balázs – Koltay András – Menyhárd Attila (szerk.): *Lábady Tamás emlékkönyv*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 197-206.
- Papp Tekla: A közbeszerzési szerződés tipizálása. *Közbeszerzési Értesítő Plusz*, (2020), 2. 47-58.
- Petrik Ferenc (főszerk.): *Az új Ptk. magyarázata. Polgári jog, Kötelmi jog, Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2013.
- Radvanski, Zbigniew (szerk.): *Green paper an optimal vision of the Civil Code of the Republic of Poland*. Ministry of Justice, 2006. <https://www.ejcl.org/112/greenbookfinal-2.pdf>. (2021. 01. 12.)
- Sándor István (szerk.): *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*. Patrocinium, Budapest, 2011.
- Sárközy Tamás: Választottbírói helytállás – felelősség, különös tekintettel a választottírói ítéletek érvénytelenítésére. *Gazdaság és Jog*, (2019), 7-8., 20-22.
- Stelkens, Ulrich: *Zur Privatrechtsbindung der Verwaltung, deren Reichweite und Konsequenzen*, Schriften zum Öffentlichen Recht, Band 994, Duncker & Humblot, Berlin, 2020.
- Szalavetz Andrea: Digitális átalakulás és a feldolgozóipari értékláncok új szereplői. *Külgazdaság*, (2021), 1-2. 137-149.
- Szilágyi Dóra: Az AIRBNB kötelezettségvállalása. *Versenytükkör*, (2019), 1. 111-115.
- Sztoján Krisztina: Kétarcú know-how: személyiségi jog vagyoni értékkel? *Gazdaság és Jog*, (2018), 3. 17-22.
- Takó Dalma: A többoldalú nemzetközi szerződések megjelenése és a szerződések jogának fejlődésére gyakorolt hatásuk. *Közjogi Szemle*, (2020), 2. 61-62.
- Takó Dalma: Plurilaterális nemzetközi szerződések a Kereskedelmi Világszervezet rendszerében. *Külgazdaság*, (2021), 3-4. 104-122.;
- Tattay Levente: A know-how szabályozás problémái az Európai Unióban. *Gazdaság és Jog*, (2016), 6. 15-18.
- Vakhal Péter: Magyar kis- és középvállalkozások a globális értékláncokban. *Külgazdaság*, (2020), 5-6. 30-59.

- Várhomoki-Molnár Márta: A közigazgatás szerződéseinek típusai az Európai Unióban és Franciaországban. In *Jogi tanulmányok*, ELTE ÁJTK doktori iskoláinak III. konferenciája, ELTE, Budapest, 2012. 423-435.
- Vékás Lajos: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977.
- Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex, Budapest, 2008.
- Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex, Budapest, 2013.
- Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014.
- Vékás Lajos: *Szerződési jog, Általános rész*. ELTE Eötvös, Budapest, 2016.
- Vékás Lajos: A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban. In Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Ptk. első 5 éve*. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019. 23-34.
- Vékás Lajos: A Polgári Törvénykönyv első hét évéről. *Jogtudományi Közöny*, (2021), 3. 101-112.
- Vékás Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. *Magyar Jog*, (2021), 2, 65-75.
- Világhy Miklós – Eörsi Gyula: *Magyar polgári jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.
- Wendland, Matthias: Sonderprivatrecht für Digitale Güter, Die neue Europäische Digitale Inhalte Richtlinie als Baustein eines Digitalen Vertragsrechts für Europa. *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, (2019), 2. 191-230.
- Zódi Zsolt: A robottanácsadók jogi problémái: hogyan szabályozzuk a robotokat? *Állam- és Jogtudomány*, (2020), 4. 108-128.